

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

από το 1900

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών 2022

Το Φυλλάδιο αυτό είναι ένα παράρτημα του Περιοδικού του Συνδέσμου, για να γνωρίσετε το ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ του ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΣΥΡΟΥ.

Πρόκειται για ένα έργο Ευρωπαϊκών προδιαγραφών που αξίζει να το Επισκεφθείτε στην όταν είσθε στην Ερμούπολη.

Το φυλλάδιο αυτό θα περιέχει ένα κείμενο που περιγράφει το ιστορικό προσπαθειών συγκρότησης του Μουσείου και φωτογραφίες από μερικά εκθέματα του Μουσείου.

Ιστορικό Μουσείο Ερμούπολης

του Λυκείου Ελληνίδων Σύρου

Οι Κυρίες του Δ.Σ του Λυκείου Ελληνίδων Σύρου το 2023

Κείμενο, φωτογραφίες Χρήστου Θανόπουλου

Το Ιστορικό Μουσείο Ερμούπολης (Ι.Μ.Ε.), σημαντικός πυρήνας πολιτισμού, δημιουργήθηκε ύστερα από πολυετείς προσπάθειες του Λυκείου Ελληνίδων Σύρου και του Δήμου Σύρου-Ερμούπολης. Στεγάζεται στο νεοκλασικό κτίριο-έργο τέχνης του 19^{ου} αιώνα, (πιθανόν έργο του Ιταλού αρχιτέκτονα Pietro Sampro που σχεδίασε και το θέατρο «Απόλλων»), δωρεά

των απογόνων της οικογένειας Ρεθύμνη. Το κτίριο αποκαταστάθηκε με ιδιαίτερη ευαισθησία και προσοχή, ύστερα από πρόταση του δημάρχου Γιάννη Δεκαβάλλα, από τον Δήμο Σύρου-Ερμούπολης, με συγχρηματοδότηση από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ (Περιφέρεια Ν. Αιγαίου), ώστε να διατηρηθεί ο καλαισθητός διάκοσμος και να μην αλλοιωθεί η μορφή και ο χαρακτήρας του. Ο επισκέπτης πραγματοποιεί ένα ταξίδι στην ιστορία και τον πολιτισμό της Ερμούπολης, μαθαίνει για το σημαντικό ρόλο της πόλης ως διαμετακομιστικό και πολιτιστικό κέντρο, που συνέβαλε τα μέγιστα στη διαμόρφωση του νέου ελληνικού κράτους και έθνους. Έρχεται σε επαφή με μια άλλη εποχή και αισθητική, βιώνοντας τους χώρους μιας μεγαλοαστικής οικίας της Ερμούπολης, των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Καίριο ρόλο παίζουν, εκτός από τα εκθέματα και το ίδιο το αρχοντικό Ρεθύμνη, αναγνωρισμένο «έργο τέχνης» από το ΥΠ.ΠΟ., οι διαδραστικές οθόνες, οι προβολές οπτικοακουστικού περιεχομένου και τα ηχοτοπία (μουσικές), που συνοδεύουν κάθε αίθουσα. Τα παιδιά μπορούν να παίξουν παιχνίδια στις διαδραστικές οθόνες. Αν είναι σε παρέες, μπορούν να συμμετάσχουν στο παιχνίδι «Ποιός έκλεψε το βάζο», με τη χρήση μουσειοβαλίτσας. Το Ι.Μ.Ε. είναι πλήρως προσβάσιμο για ΑμεΑ, με είσοδο και ανελκυστήρα για όλους τους ορόφους. Στη μεγάλη αίθουσα, χωρητικότητας 40 ατόμων, θα πραγματοποιούνται εκδηλώσεις, εργαστήρια, παρουσιάσεις, προβολές, εκπαιδευτικά προγράμματα. Τον Αύγουστο 2024, το Ι.Μ.Ε. δεχόταν επισκέπτες καθημερινά 18.00-22.00. Προσφέρεται η δυνατότητα ιδιωτικής επίσκεψης σε ομάδα έως 10 ατόμων κατά τις βραδινές ώρες 22.00-23.00. Επισκέψεις γίνονται και σε άλλες ώρες, κατόπιν υποβολής αιτήματος μέσω της ιστοσελίδας του μουσείου: www.hermoupolismuseum.gr

Το καλοκαίρι του 1985 είχα την ευκαιρία να επισκεφτώ το «Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο» Αργοστολίου (έτος ιδρύσεως 1966), έργο ζωής της Ελένης Κοσμετάτου, συζύγου του παλιού δημάρχου Αργοστολίου. Το μουσείο περιλαμβάνει την αστική συλλογή (16^{ος}αι.-1953) με χιλιάδες

αντικείμενα, εκκλησιαστική, λαογραφική συλλογή, φωτογραφικό-ιστορικό αρχείο. Τότε είχα κάνει την ευχή να αποκτήσει και η Ερμούπολη κάποτε ένα αντίστοιχο μουσείο, μη γνωρίζοντας ότι η πρώτη κίνηση είχε ήδη γίνει από το 1983, αλλά θα χρειαζόταν ένας μαραθώνιος 40 ετών για την πραγματοποίηση του ονείρου πολλών Συριανών. Πρωταγωνιστής για την ίδρυση του Ιστορικού Μουσείου Ερμούπολης ήταν το Λύκειο Ελληνίδων Σύρου (Λ.Ε.Σ.).

Το Λ.Ε.Σ. ιδρύθηκε πριν 109 χρόνια, στις 16 Απριλίου 1915 και ήταν το πρώτο Περιφερειακό Λύκειο, μετά την ίδρυση του Κεντρικού των Αθηνών, το 1911 από τη «μεγάλη κυρία» Καλλιρρόη Παρρέν. Πρώτη πρόεδρος του Λ.Ε.Σ., η Μαρία Γιαννικόγλου, πρώτη από μία σειρά αξιόλογων και αεικίνητων προέδρων, που συντόνιζαν τις δράσεις του Λ.Ε.Σ. Η προσφορά του Λυκείου των Ελληνίδων υπήρξε πάντα αξιοθαύμαστη σε πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο. Από τις πολλαπλές δράσεις υποστήριξης γυναικών, παιδιών, απόρων, έως τα συσσίτια που προσέφερε κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Παραμένει πάντα πιστό στις αρχές και τους σκοπούς που έθεσε η Καλλιρρόη Παρρέν, δηλαδή την προστασία της Ελληνίδας γυναίκας, της μητέρας, του παιδιού, αλλά και τη διαφύλαξη-διάδοση των εθνικών παραδόσεων, ηθών και εθίμων. Η δημιουργία του Ι.Μ.Ε. στηρίχθηκε στη συλλογή του Λ.Ε.Σ. (από δωρεές των μελών και της συριανής κοινωνίας) και στην οικία Ρεθύμνη.

Οι αδελφοί Ρεθύμνη Νικόλαος (1886–1981) και Μηνάς (1892–1977), ήταν πλοιοκτήτες, με καταγωγή από εύπορη οικογένεια της Κάσου, που έζησαν και μεγαλούργησαν στη Σύρο. Το 1923 στο Λονδίνο, οι αδελφοί Ρεθύμνη, μαζί με τους Κάσιους Μιχάλη Πνευματικό και Στάθη Γιανναγά, ίδρυσαν την «Ατμοπλοΐα Κάσου Α.Ε.», με έδρα την Ερμούπολη. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου συνέδραμαν με τα πλοία τους, αλλά και προσωπικά, στον αγώνα των Συμμάχων εναντίον του Άξονα. Μετά τον πόλεμο συμμετείχαν στην αγορά των πρώτων πλοίων "LIBERTY" από τις Η.Π.Α., με τα οποία εξοπλίστηκε η Ελλάδα (που είχε χάσει το μεγαλύτερο μέρος του εμπορικού στόλου της στις εχθροπραξίες), συμβάλλοντας στο θαύμα της δημιουργίας

της μεγαλύτερης εμπορικής ναυτιλίας στον κόσμο. Επιπλέον, ίδρυσαν τη Ναυτιλιακή Εταιρεία Σύρου, το Ναυτικό Όμιλο Σύρου, την πρώτη Επιτροπή Λιμένος Σύρου, ενώ συνέβαλλαν αποφασιστικά στην ίδρυση της Σχολής Εμποροπλοιάρχων Σύρου. Το 1955, ήρθε στην κυριότητά τους το ΝΕΩΡΙΟ, το οποίο αναβάθμισαν και το σιδηρουργείο Μπαρμπέτα, επαναφέροντας την Ερμούπολη ως σημαντική ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη. Το 1978 ίδρυσαν το Φιλανθρωπικό Ίδρυμα «Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΚΑΣΙΩΝ», πραγματοποιώντας μέχρι σήμερα δωρεές, για υποτροφίες σπουδαστών, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, οικονομική ενίσχυση απόρων κ.α. Το κτίριο που στεγάζει το Ι.Μ.Ε., ήταν μία από τις τελευταίες κατοικίες των αδελφών Ρεθύμνη, κατασκευής της δεκαετίας του 1880. Παραχωρήθηκε το 1983 από την μεγάλη ευεργέτιδα και φίλη του Λ.Ε.Σ. Φιφή Αδριανοπούλου (το γένος της Κασιακής οικογενείας Γιανναγά), ανηψιά των αδελφών Ρεθύμνη, κατόπιν της σύμφωνης γνώμης του συζύγου της Ανδρέα και της κόρης της Ευγενίας, με σκοπό τη φιλοξενία του Ιστορικού Λαογραφικού Μουσείου Ερμούπολης, του Λυκείου Ελληνίδων Σύρου.

Τα πολυαναμενόμενα εγκαίνια του Ι.Μ.Ε. πραγματοποιήθηκαν την Κυριακή 22 Οκτωβρίου 2023, ώρα 11.30, όταν πια είχαν ολοκληρωθεί και οι τελευταίες πινελιές ολοκλήρωσης των έργων, που αφορούσαν το νέο «διαμάντι» της Ερμούπολης, όπως είπε η κ. Λίτσα Χαραλάμπους. Προηγήθηκε αγιασμός από τους ιερείς π. Φλαβιανό Αλμπέσκου και π. Βενέδικτο Φραγκογιάννη. Κατόπιν αναγνώστηκε μήνυμα του μητροπολίτη Σύρου και νήσων Δωροθέου Β΄, που αναφερόταν στο έργο του Λ.Ε.Σ., «...που σκοπό έχει τη μεταβίβαση της εθνικής παράδοσης στους νέους ... τη διακονία μητέρας, παιδιού ... τη διατήρηση ηθών και εθίμων ... αποτελεί έμβλημα-όχημα του Συριανού Πολιτισμού...»

Η κεντρική ομιλήτρια των εγκαινίων, Πρόεδρος του Λ.Ε.Σ. κ. Χριστίνα Λιγοψυχάκη, έκανε ενδιαφέρουσα αναδρομή στις διεργασίες που έλαβαν χώρα επί 40 χρόνια, μέχρις ότου λάβει «σάρκα και οστά» το όραμα για τη δημιουργία και λειτουργία του

Ι.Μ.Ε. Η κ. Λιγοψυχάκη ευχαρίστησε τους παριστάμενους Δημάρχους κ. Γιάννη Δεκαβάλλα, κ. Γιώργο Μαραγκό, κ. Νίκο Λειβαδάρα, τον κ. Αλέξη Αθανασίου, τον Αντιπεριφερειάρχη Ν. Αιγαίου κ. Μάρκο Δαδάο, περιφερειακούς συμβούλους, εκπροσώπους στρατιωτικών, πολιτικών αρχών και τον πρόεδρο του Συνδέσμου Συριανών κ. Δημήτρη Βαφία.

«...Η οικία ήταν αρχικά ιδιοκτησία του Σταματίου Ιωάννη Πρωΐου, εξαδέλφου του μεγάλου ευεργέτη Σταματίου Κωνσταντίνου Πρωΐου. Κατόπιν πέρασε στα χέρια των αδελφών Νικολάου και Μηνά Ρεθύμνη και κατέληξε στην απόγονο της οικογένειας Ρεθύμνη, Φιφή Ανδριανοπούλου, πριν δωρισθεί το θέρος του 1983 στο Λ.Ε.Σ., «για την στέγαση και την προώθηση του πολιτιστικού του έργου ...», όπως αναφέρεται στο δωρητήριο συμβόλαιο, επί Προεδρίας του Λ.Ε.Σ. Τέτας Βαρθαλίτου, Γενικής Γραμματέως Ματίνας Παπαδοπούλου και Ειδικής Γραμματέως Χριστίνας Λιγοψυχάκη. Ο δικηγόρος της εταιρείας Ρεθύμνη και σύζυγος της Ματίνας Παπαδοπούλου, Θεόδωρος Παπαδόπουλος, διαμεσολάβησε για τη μεταβίβαση του ακινήτου, τακτοποίησε όλα τα νομικά θέματα, καλύπτοντας και τα έξοδα. ...Κι έτσι ξεκίνησε αυτό το γοητευτικό ταξίδι, που έμελλε να κρατήσει ως τη σημερινή ημέρα. Ξεκινήσαμε με τον ενθουσιασμό της άγνοιας και δεν θα προχωρούσαμε αν δεν είχαμε κοντά μας, από την πρώτη στιγμή, φίλους που πίστεψαν στο όραμά μας και στάθηκαν δίπλα μας με ηθική στήριξη και κάθε είδους υλική βοήθεια ...».

«Ο αείμνηστος και πρώτος δωρητής Θεόδωρος Παπαγγελόπουλος προσέφερε το απαιτούμενο σεβαστό ποσόν για την επισκευή – στεγανοποίηση της στέγης. Τα συνεργεία διαδέχονταν το ένα το άλλο, το ίδιο και οι δωρεές φίλων που ανταποκρίθηκαν στις εκκλήσεις του Λ.Ε.Σ. Με την καθαίρεση σοβάδων και γύψινων αποκαλύφθηκαν οι υπέροχες παλαιές τοιχογραφίες και οροφोगραφίες. Το 1989 έφυγε από τη ζωή η Πρόεδρος Τέτα Βαρθαλίτου και την διαδέχθηκε η κ. Ματίνα Παπαδοπούλου, που έβαλε σκοπό της ζωής της την ολοκλήρωση του Ι.Μ.Ε. Όταν σε κάποια στιγμή το έργο κινδύνευε να μείνει ημιτελές, λόγω έλλειψης πόρων, ο τότε Δήμαρχος Γιάννης

Δεκαβάλλας πρότεινε την υπαγωγή του έργου «μουσείο» στο πρόγραμμα ΕΣΠΑ, πράγμα που προϋπέθετε την κάλυψη από δημόσιο φορέα, εν προκειμένω ενός Ο.Τ.Α. Με τη νομική καθοδήγηση του δικηγόρου-Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου και Νομικού Συμβούλου του Δήμου, Δημητρίου Ρούσσου, συνήφθη εικοσαετής χρησιδάνειο, με το οποίο, χωρίς να αλλάξει το ιδιοκτησιακό καθεστώς, το έργο περνούσε στο Δήμο και οι τεχνικές υπηρεσίες του Δήμου ανέλαβαν δράση. Η εικοσαετία 2002-2022 υπήρξε η πλέον εποικοδομητική. Εγκρίθηκαν οι μελέτες από το ΥΠ.ΠΟ. και το έργο εντάχθηκε στα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης. Προκηρύχθηκαν οι επιμέρους εργολαβίες, με αρχιτεκτονικά γραφεία και κατασκευαστικές εταιρείες, ενώ οι τεχνικές υπηρεσίες του Δήμου, παρακολουθούσαν και ενημέρωναν για την εξέλιξη του έργου. Πλήθος εκθεμάτων άρχισαν να καταφθάνουν στο Λ.Ε.Σ. και χρειάστηκε για την καταγραφή και φύλαξή τους η ενοικίαση αποθήκης. Τη μουσειολογική - μουσειογραφική μελέτη έκανε ο αρχιτέκτονας - μουσειολόγος κ. Θωμάς Τσουκαλάς, με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Ο μέγας ευεργέτης κ. Αθανάσιος Μαρτίνος κατέβαλε το μεγάλο κόστος συντήρησης-αναπαλαίωσης των προς έκθεση επίπλων και σκευών.»

Η κ. Λιγοψυχάκη ευχαρίστησε την κ. Ευγενία (Τζίννου) Ανδριανοπούλου, κόρη των δωρητών του κτιρίου, τις Δημοτικές Αρχές Δεκαβάλλα, Μαραγκού, Λειβαδάρα, τις Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου, με επικεφαλής τον κ. Δαυΐδ Διακοδημητρίου, το δικηγόρο Δημήτριο Κρίνο, που δώρισε την επίπλωση του πατρικού σπιτιού που κοσμεί τους χώρους του Ι.Μ.Ε. και τον συλλέκτη έργων τέχνης Κώστα Ιωαννίδη, για την πολύτιμη δωρεά έργων από τη συλλογή του, που θα εκτεθούν και θα τιμήσουν τη μνήμη του, στην αφιερωμένη σε αυτόν θεματική έκθεση. Επίσης, ευχαρίστησε το Κληροδότημα Δημητρίου και Λιλίκας Μωραΐτη, το Σύνδεσμο Συριανών και τον Πρόεδρο κ. Δημήτρη Βαφία, τον εφοπλιστή κ. Μιχάλη Πατέρα, τον αρχιτέκτονα - μουσειολόγο κ. Θωμά Τσουκαλά, τη συντηρήτρια έργων τέχνης κ. Αγγελική Κεχαγιά, για το αθόρυβο και αποτελεσματικό έργο της, την Α΄

Αντιπρόεδρο του Λ.Ε.Σ. κ. Άννα Γκιούλη-Κουκή και το μέλος του Δ.Σ. του Λ.Ε.Σ. κ. Αιμιλία Αμπατζή – Διακοδημητρίου, που συνεργάστηκαν με το μουσειολόγο επί καθημερινής βάσεως, την κ. Ειρήνη Πλυτά – Δεκαβάλλα, η οποία παρέλαβε το ταμείο του Λ.Ε.Σ. από την αείμνηστη Ιωάννα Βαρδαλάχου και διαχειρίζεται άψογα τα χρήματα των επιδοτήσεων και δωρεών. «... Σήμερα το Λύκειο των Ελληνίδων Σύρου παραδίδει στο νησί και την πόλη μας, την πόλη του Κερδώου και του Λόγιου Ερμή, το μουσείο που της αξίζει ...».

Ο δήμαρχος κ. Νίκος Λειβαδάρας, ευχαρίστησε τους παρισταμένους, εκπροσώπους της Τ.Α. και των αρχών και αναφέρθηκε στους σταθμούς δημιουργίας του νέου μουσείου. Το 2012 έγινε ανανέωση του χρησιδανείου από το Δήμο, ενώ το 2016 έγινε η αποπεράτωση των εργασιών, επί Δημαρχίας Γιώργου Μαραγκού. Τη διετία 2015-2016 ολοκληρώθηκε η μουσειολογική μελέτη και εγκρίθηκε από το ΥΠ.ΠΟ., ενώ το 2018 έγινε παραγγελία του μουσειακού εξοπλισμού. Τη διετία 2021-2022 με σύμβαση δύο εκατομμυρίων ευρώ, έγινε η προμήθεια του εποπτικού υλικού και ολοκληρώθηκε η σχετική μελέτη. «Είναι πολύ σημαντική η διατήρηση της συλλογικής μνήμης».

Ακολούθησε ομιλία της προηγούμενης Προέδρου του Λ.Ε.Σ. κ. Ματίνας Παπαδοπούλου, που κατέληξε: «Είναι πολύ σημαντική η προβολή και ανάδειξη των θησαυρών που κληρονομήσαμε». Ακολούθησε ο πρώην Δήμαρχος κ. Γιάννης Δεκαβάλλας, ο οποίος συγκινημένος αναφέρθηκε στην καλή συνεργασία που είχε με την Πρόεδρο κ. Ματίνα Παπαδοπούλου, την αείμνηστη ταμία Καλλιρρόη Ιωάννα Βαρδαλάχου, που έφυγε πρόωρα και ευχήθηκε «υψηλή επισκεψιμότητα και καλή επιτυχία». Ο αρχιτέκτων – μουσειολόγος κ. Θωμάς Τσουκαλάς αναφέρθηκε στο Ι.Μ.Ε. ως «μουσείο της καρδιάς του», και στα έργα – σταθμούς του μουσείου, στη μουσειολογική – μουσειογραφική (2015-2023) καταγραφή και εγγραφή σε βάση δεδομένων όλων των καταπληκτικών αντικειμένων, «...πολλά από τα οποία θα παρουσιαστούν σε θεματικές εκθέσεις, παράλληλα με τη μόνιμη έκθεση. Πολλά αντικείμενα έχουν απίθανες ιστορίες πίσω τους

...». Κατόπιν τον λόγο έλαβε η Γενική Γραμματεΐς του Λ.Ε.Σ. κ. Λίτσα Χαραλάμπους. Αναφέρθηκε στην κόρη της δωρήτριας του κτιρίου κ. Ευγενία Ανδριανοπούλου «... που μένει μόνιμα στο εξωτερικό, αλλά η ψυχή της είναι σήμερα μαζί μας ...» και διάβασε μήνυμα της κ. Μαρίας Παπαμάρκου.

Ακολούθησε η κοπή της κορδέλας των εγκαινίων από την κ. Χριστίνα Λιγοψυχάκη και το Δήμαρχο κ. Νίκο Λειβαδάρα, ενώ νέες-μέλη του Λ.Ε.Σ., με παραδοσιακές στολές, πλαισίωσαν την κεντρική κλίμακα ανόδου στον πρώτο όροφο του Ι.Μ.Ε. Από το Σύνδεσμο Συριανών, παρέστησαν στα εγκαίνια ο Πρόεδρος κ. Δημήτρης Βαφίας, η κ. Άννα Βαφία, η κ. Ελεωνόρα Σαρρή, η κ. Πηνελόπη Δρυμπέτα, κ.α. Η έφορος κ. Ντίνα Συκουτρή – Ανδρειωμένου προσέφερε τα κεράσματα λουκουμιών στη δεξίωση που ακολούθησε. Ο Σύνδεσμος Συριανών συμμετείχε στα έξοδα των τελικών επισκευών του Ι.Μ.Ε., με χορηγία του ποσού των πεντακοσίων ευρώ.

Ακολούθησε ξενάγηση στο Ι.Μ.Ε. σε ομάδες των 12 ατόμων, από τον αρχιτέκτονα-μουσειολόγο κ. Θωμά Τσουκαλά, ο οποίος ανέπτυξε και το «σενάριο» της ξενάγησης. Η περιήγηση ξεκινά από το ισόγειο, απέναντι από τον χώρο υποδοχής, αφιερωμένο στο λιμάνι της Ερμούπολης. Η ιστορία της Ερμούπολης, εκτυλίσσεται παράλληλα με την ιστορία της εικονικής οικογένειας που ζει στο αρχοντικό Ρεθύμνη. Μετά την ονοματοδοσία της πόλης από το Λουκά Ράλλη και τους συμπολίτες του το 1826, η ανάπτυξη του πολύβουου λιμανιού υπήρξε ραγδαία. Μια σειρά από έργα αναβαθμίζουν τη ζωή των κατοίκων και αναδεικνύουν την ευμάρεια του νησιού. Η Ερμούπολη βρίσκεται στην κορυφή της πρωτοπορίας. Ανοίγει το πρώτο Δημόσιο Νοσοκομείο της Ελλάδας (1825), ιδρύεται το πρώτο Εμποροδικείο (1826), εγκαινιάζεται στη Σύρο το πρώτο θέατρο της ελεύθερης Ελλάδος (1830), το πρώτο Γυμνάσιο του νέου ελληνικού κράτους (1833), κατασκευάζεται ο πρώτος φάρος στο Αιγαίο, με περιστρεφόμενο μηχανισμό (1834), το πρώτο Λοιμοκαθαρτήριο (Λαζαρέτο) και το πρώτο Πρωτοδικείο (1839), ιδρύεται η πρώτη ελληνική ατμοπλοϊκή εταιρεία, η «Ελληνική Ατμοπλοΐα», καθώς και οι

πρώτες μηχανοκίνητες βιομηχανίες (1857), οικοδομείται η «Λέσχη Ελλάς» και το θέατρο «Απόλλων» (1864), ανεγείρεται σε σχέδια του Έρνστ Τσίλλερ το επιβλητικό Δημαρχείο (1875), λαμβάνει χώρα στη Σύρο η πρώτη απεργία στην Ελλάδα (1879). Το πρώτο αλληλοδιδασκτικό σχολείο για αγόρια και κορίτσια ιδρύεται το 1825, ενώ το 1888 ιδρύεται σχολείο για εργάτες και απόρους.

Η ξενάγηση συνεχίστηκε στο σαλόνι του ισογείου. Ο κύριος της μεγαλοαστικής οικογένειας, συνήθως λείπει από το σπίτι σε ταξίδια, διότι ασχολείται είτε με τη ναυτιλία, είτε με το εμπόριο. Οι Συριοί με καταγωγή από τη Χίο έχουν το μεγαλύτερο εμπορικό δίκτυο στον 19^ο αιώνα. Καταφθάνουν στο σπίτι αντικείμενα από όλο τον κόσμο, όπως γιαπωνέζικα σερβίτσια, ο χρυσελεφάντινος Κομφούκιος, το βάζο από την Αλεξάνδρεια, κ.α. Αντικείμενα σπάνια, τα οποία δεν βλέπει κανείς σε σπίτια άλλων ελληνικών πόλεων. Ο καναπές και οι πολυθρόνες είναι σκεπασμένες. Θα αποκαλυφθούν όταν επιστρέψει ο κύριος από το ταξίδι του. Τότε θα είναι ημέρα γιορτής. Στη διαδραστική οθόνη μπορεί ο επισκέπτης να γνωρίσει το πνεύμα της εποχής, πληροφορίες με λεζάντες για τα εκθέματα, κ.α. Η επόμενη αίθουσα είναι αφιερωμένη στην κυρία του σπιτιού. Είναι η μόνιμη κάτοικος του σπιτιού. Άλλωστε οι γυναίκες κρατούσαν κυρίως την κοινωνική ζωή του νησιού. Ενίοτε η κυρία συνοδεύει τον κύριο σε κάποιο ταξίδι του ή επισκέπτεται συγγενείς της στο νησί. Οι κυρίες συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία και έχουν έντονη φιλανθρωπική δράση. Εκτίθενται ανδρικό κουστούμι και γυναικεία φορέματα, υπέροχες τουαλέτες με υφάσματα από το Μάντσεστερ, το Παρίσι, τη Βιέννη. Η απογευματινή βόλτα στην πλατεία Μιαούλη είναι επιβεβλημένη. Η ορχήστρα αποδίδει ιταλικά μελοδράματα. Η παραμονή στο σπίτι, δίνουν την ευκαιρία, για τσάι, κέντημα με το κοπανέλι και ακρόαση μουσικής. Σε κάθε σπίτι υπάρχει μηχανήμα που παίζει μουσική, κάτι σαν γραμμόφωνο. Στη βιτρίνα η βεντάλια της γιαγιάς της κ. Λιγοψυχάκη. Δίπλα το καρνέ του εμπόρου. Αλλά και η δεσποινίς μπορεί να είχε ένα καρνέ συνοδών, που χόρευαν μαζί της στην

επίσημη χοροεσπερίδα. Η ζωή και το τελετουργικό των διαφόρων εκδηλώσεων είναι εφάμιλλα των άλλων ευρωπαϊκών πόλεων. Στο βάθος η παλιά κουζίνα με το τζάκι και μια ειδική κατασκευή, που φιλοξενεί κατσαρόλες, σίδερα, κανάτες απλές ή περίτεχνες, ζυγαριές, μύλους άλεσης, κ.α. Το υπηρετικό προσωπικό της οικίας μπορεί να περιλαμβάνει 5-7 άτομα (Γαλλίδα γκουβερνάντα, οικιακές βοηθούς-καμαριέρες, κηπουρό, αμαξά).

Στο σαλόνι του πρώτου ορόφου έχει δοθεί ο τίτλος «Επιστροφή». Ο κύριος του σπιτιού επιστρέφει από το ταξίδι. Φέρνει μαζί του δώρα και ευχές. Ανοίγονται τα μπαούλα. Βγαίνουν τα αντικείμενα, τα χαλιά. Το πιάνο με ουρά δείχνει πόσο άρρηκτα συνδεδεμένη είναι η μουσική με την Ερμούπολη. Δίνει τον τόνο του πολιτισμού και των τεχνών. Μια αστική οικογένεια μπορεί να έχει δασκάλους μουσικής, ξένων γλωσσών, τεχνών, επιστημών. Ο κύριος πηγαίνει στο γραφείο του. Εδώ γίνονται οι συζητήσεις, οι εμπορικές συναλλαγές. Υπάρχει το αυθεντικό χρηματοκιβώτιο των Αδελφών Ρεθύμνη. Το μοντέλο πλοίου υποδηλώνει τη σημασία της ναυτιλίας για την Ερμούπολη. Η πόλη διαθέτει ταρσανάδες και κατασκευάζει χιλιάδες ξύλινα ιστιοφόρα. Η δημιουργία του ΝΕΩΡΙΟΥ στα μέσα του 19^{ου} αιώνα δίνει νέες δυνατότητες. Τα ιστία σταδιακά δίνουν τη θέση τους στον ατμό. Την αρχική κάμψη διαδέχεται η ανάκαμψη. Οι Συριοί ακολουθούν δυναμικά τις εξελίξεις στην τεχνολογία. Ανακάμπτει η ναυτιλία και η βιομηχανία. Η υποδομή της Ερμούπολης δεν έχει μόνο την ικανότητα κατασκευής πλοίων, αλλά και εξυπηρέτησης αυτών και του εμπορίου, με ναυπηγεία, μηχανουργεία, βιομηχανίες, αποθήκες, κ.α. Η ξενάγηση καταλήγει στην κρεβατοκάμαρα του ζεύγους. Εδώ η κυρία πρωτοστατεί. Άλλωστε καθορίζει και το χαρακτήρα ολόκληρης της οικίας. Κυρίαρχο το διπλό κρεβάτι. Δίπλα το παραβάν, πίσω από το οποίο η δεσποινίς ή η κυρία ντύνεται με τη βοήθεια της καμαριέρας. Στις προθήκες υπάρχει νυφικό, νυχτικιές, εσώρουχα, ενδύματα, κ.α. Η κυρία κατέχει τη ραπτική τέχνη. Υπάρχει το πλεκτό καλαθάκι του πικ-νικ για την εκδρομή και το δερμάτινο βαλιτσάκι ταξιδιού με τα απαραίτητα καλλυντικά (νεσεσέρ), από την Αγγλία, όπου προ

γάμου είχαν χαραχτεί τα αρχικά της δεσποινίδας. Μετά το γάμο θα αποκτούσε ένα νέο βαλιτσάκι, με τα αρχικά τα δικά της και του συζύγου της. Στην αίθουσα έργων τέχνης διακρίνεται η πολυπολιτισμικότητα της Ερμούπολης. Σε αυτήν συμβάλλουν η συνύπαρξη ορθόδοξου και καθολικού δόγματος. Το τελευταίο προσέφερε προστασία από τον Πάπα και επιρροή από τις ευρωπαϊκές πόλεις. Ο πίνακας ιαπωνικής τέχνης, μαζί με τη βυζαντινή εικόνα της Παναγίας και έργο του Φώτη Κόντογλου. Το χρυσοποίκιλτο κέντημα και το πολύχρωμο άγαλμα. Στο τραπεζάκι υπάρχει λικέρ για τους επισκέπτες του μουσείου, που μπορούν να το απολαύσουν στην ευρύχωρη βεράντα! Με το τέλος της έκθεσης στο ισόγειο, μπορεί κάποιος να διαβάσει για τους συντελεστές του Ι.Μ.Ε. (ευεργέτες, δωρητές, καθώς και αυτούς που το δημιούργησαν).

Είχαμε την ευκαιρία να συνομιλήσουμε με την Πρόεδρο του Λ.Ε.Σ. κ. Χριστίνα Λιγοψυχάκη (Σεπτέμβριος 2024). Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από τη δημιουργία του Ι.Μ.Ε. και την περαιτέρω πορεία του.

«Εμείς από το Λ.Ε.Σ. προσφέραμε το κτίριο και τη συλλογή, για τη δημιουργία του Ι.Μ.Ε. Θέλουμε το Ι.Μ.Ε. να είναι ένα μουσείο επικαιροποιημένο, μια ζωντανή εικόνα της Ερμούπολης, για τις νεότερες γενιές. Δεν μας αρκεί απλώς κάποιος να το επισκεφτεί και τίποτα περαιτέρω. Σκοπός μας είναι να ενταχθεί στα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα και να περάσουν όλα τα σχολεία να το δουν. Θα επιθυμούσαμε επίσης τη συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Θα γίνονται επίσης περιοδικές εκθέσεις και άλλες δραστηριότητες (ότι προβλέπει η μουσειογραφική άδεια, η οποία εντός τριετίας θα οριστικοποιηθεί από το ΥΠ.ΠΟ.).»

«Το Ιστορικό Μουσείο Ερμούπολης είναι Α.Μ.Κ.Ε. (Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία) και ανήκει κατά τα 2/3 στο Λύκειο Ελληνίδων Σύρου και κατά το 1/3 στην Α.Μ.Κ.Ε. HERMeS (HERitage Management e-Society), δημιούργημα του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αιγαίου (Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων) κ. Παύλου Χατζηγηγορίου, ο

οποίος είναι Οικονομικός Διευθυντής – Διαχειριστής και Επιστημονικός Συνεργάτης του Ι.Μ.Ε. Η Αλίκη Χαμαλίδου, που βρίσκεται στην αίθουσα υποδοχής, μαζί με τον κ. Χατζηγηρηγορίου και η αδελφή του Λένα, δούλεψαν πολύ σκληρά όλο το καλοκαίρι. Ο κ. Χατζηγηρηγορίου, μέσω της HERMeS έχει λάβει το βραβείο της EUROPA NOSTRA. Επιλέχθηκε αυτό το σχήμα των Α.Μ.Κ.Ε., ώστε το Ι.Μ.Ε. να επωφελείται από τα ευρωπαϊκά προγράμματα.»

«Τα μεγάλα εκθέματα (μεγάλα έπιπλα) δωρίστηκαν από την οικογένεια Δημητρίου Κρίνου (προέρχονται από το πατρικό της σπίτι). Κάποια άλλα πράγματα βρέθηκαν εντός της οικίας Ρεθύμνη. Έχω δωρίσει πολλά αντικείμενα της προγιαγιάς και της γιαγιάς μου. Το μουσείο παρέχει την εικόνα της αστικής ερμουπολίτικης κατοικίας αρχών του 20^{ου} αιώνα». Το καλοκαίρι έτρεξε το πρόγραμμα «Το grafiti, από τα μινωικά ανάκτορα μέχρι την τεχνική του δρόμου». Σχετικά με τη HERMeS και τις Α.Μ.Κ.Ε. μιλήστε με τον κ. Χατζηγηρηγορίου, που είναι ο αρμόδιος και θα σας τα εξηγήσει καλύτερα».

Πράγματι ο κ. Παύλος Χατζηγηρηγορίου ήταν πολύ πρόθυμος να συνομιλήσουμε και μας εξήγησε αναλυτικά πολλά θέματα (Σεπτέμβριος 2024).

«Έχω σπουδάσει πολιτικός μηχανικός. Πριν 22 χρόνια επισκέφθηκα την Ερμούπολη ως φοιτητής. Λόγω έρωτα με την Ερμούπολη, αποφάσισα να φύγω από τη Θεσσαλονίκη, όπου είχα τεχνικό γραφείο μαζί με τον πατέρα μου. Τα έκλεισα όλα και κατέβηκα στην Ερμούπολη. Έκανα διδακτορικό και μεταδιδακτορικό. Το διδακτορικό έγινε σε συνεργασία με το Δήμο και το Ε.Μ.Π. και αφορούσε τη ψηφιακή διαχείριση-καταγραφή 1.300 ιστορικών κτιρίων της Ερμούπολης. Περιλάμβανε την αρχιτεκτονική μορφή και χρονολόγηση, τυχόν μεταγενέστερες αλλοιώσεις, την παθολογία των κτιρίων, κ.α. Εργάζομαι ως επιστημονικός συνεργάτης στην Πολυτεχνική Σχολή (Μεθοδολογία Ψηφιακού Πολιτισμού) του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στο Τμήμα Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων και Συστημάτων.

Πριν από 3 χρόνια αγόρασα το αρχοντικό του Ηλία Κυριαζόπουλου (1875–1880), τυπογράφου και βιβλιοπώλη, το οποίο βρίσκεται πλησίον του Ιερού Ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Ο Κυριαζόπουλος εξέδιδε κάρτες με φωτογραφίες από την Ερμούπολη και τη Σύρο, με την επωνυμία του και κάλεσε το 1912 τον ανεψιό του Γεώργιο Σταθόπουλο από τη Γορτυνία να αναλάβει τις επιχειρήσεις του (εφημερίδες, χαρτικά, βιβλιοπωλείο, εκδόσεις) και έτσι ξεκίνησε το βιβλιοπωλείο «Σταθόπουλος» την υπερεκατονταετή πορεία του. »

«Μετά το διδακτορικό δημιούργησα την A.M.K.E. HERMeS, (HERIitage Management e-Society). Υπάρχουν άλλοι τρεις παρόμοιοι οργανισμοί στην Ελλάδα. Είναι μη κυβερνητική, μη κερδοσκοπική εταιρεία, για τον Ψηφιακό Πολιτισμό». Η HERMeS έχει σκοπό την παρακολούθηση, καταγραφή, διάσωση, διαχείριση και διάδοση, της υλικής και άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, σε όλες τις μορφές και εκφάνσεις της, όπως: κτίρια, κείμενα, εικόνες, ήχοι, έθιμα, παραδόσεις, ιστορικά γεγονότα, με τη βοήθεια της τεχνολογίας και των ψηφιακών εφαρμογών. Απευθύνεται σε όλους τους φορείς (Δήμους, Περιφέρειες, Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ., Μ.Κ.Ο., Επιμελητήρια, Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Σωματεία, Φεστιβάλ), που ενδιαφέρονται για τη διάσωση των μνημείων τους. Στοχεύει στην κινητοποίηση των πολιτών, με απώτερο σκοπό την βιώσιμη πολιτιστική ανάπτυξη, την αειφόρο τουριστική και οικονομική ανάπτυξη, στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Διοργανώνει έρευνες, δράσεις, ημερίδες, σεμινάρια, εργαστήρια, εκθέσεις, με θέμα την Πολιτιστική Κληρονομιά. Υποβάλλει προτάσεις σε εθνικά, ευρωπαϊκά ή διεθνή χρηματοδοτικά προγράμματα. Δημιουργεί ψηφιακά αποθετήρια. Τηρεί μητρώο επιστημονικών συνεργατών και συμβούλων. Τα μέλη της HERMeS, καταβάλλουν ετήσια συνδρομή και εργάζονται αφιλοκερδώς ή με αμοιβή. «Η HERMeS έχει 3-4 επαγγελματίες. Πολύ σημαντικό ρόλο για το I.M.E. έπαιξαν η Αλίκη Χαμαλίδου, αρχιτέκτων, που έχει κάνει μεταπτυχιακό στη Σύρο και η αδελφή μου Λένα Χατζηγηγορίου, μέλος της HERMeS, μουσικός, πρώτο βιολί στην ορχήστρα του Νίκου Κυπουργού, τηλεοπτικός και

μουσικός παραγωγός. Δημιούργησε τα ηχοτοπία, δηλαδή τη μουσική επένδυση των αιθουσών του Ι.Μ.Ε. Το πρωτότυπο σύστημα καταγραφής, διαχείρισης και προβολής των Ιστορικών Κτιρίων και Οικισμών της HERMeS έλαβε την ανώτατη διάκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Πολιτιστική Κληρονομιά, το βραβείο EUROPA NOSTRA, το 2015 στο Όσλο (για το project στην Ερμούπολη) και πολλές άλλες διακρίσεις (2013, 2016, 2021) εντός και εκτός Ευρώπης. Το HERMeS με το project «100 κτίρια, 100 ιστορίες», μαζί με άλλα project, έλαβε πανευρωπαϊκή διάκριση και χρηματοδότηση, για να συνεχιστεί, στις Ιστορίες Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτισμού. Μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων, με τη μεθοδολογία της HERMeS έχουν καταγραφεί, ψηφιοποιηθεί ιστορικά κτίρια – οικισμοί σε: Χίο, Κέρκυρα, Λέσβο, Αργυρόκαστρο, Μπαχρέϊν, κ.α. Επίσης, έχει δημιουργηθεί εικονικό αρχείο της Ρεμπέτικης Μουσικής στην Ελλάδα. Είμαι μέλος της Επιτροπής Βραβείων της EUROPA NOSTRA. Η HERMeS έχει συνεργαστεί με το Ε.Μ.Π., το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής.»

«Η διαχείριση του Ι.Μ.Ε. είναι η τελευταία δράση και υπήρξε μια τεράστια πρόκληση. Συνεργάστηκα άψογα με τα μέλη του Δ.Σ. του Λ.Ε.Σ. και πραγματικά θαύμασα αυτές τις γυναίκες, με το νεανικό μυαλό της εικοσάρας. Σκοπός μας είναι το Ι.Μ.Ε. να είναι κοντά στην τοπική κοινωνία. Οι χειμερινές δράσεις του Ι.Μ.Ε. απευθύνονται κυρίως σε αυτήν. Το μουσείο θα δέχεται όλους τους επισκέπτες Παρασκευή, Σάββατο, Κυριακή. Τα πρωινά των καθημερινών θα είναι διαθέσιμα για επισκέψεις σχολείων. Το πρωινό του Σαββάτου θα διατίθεται για ομαδικές ξεναγήσεις από ξεναγούς, οι οποίοι θα έχουν κάνει κράτηση ηλεκτρονικά. Συνεχίζει ο Δήμος να χειρίζεται το Ι.Μ.Ε. Στη μεγάλη αίθουσα των 40 ατόμων διοργανώθηκαν παιχνίδια, string festival, jazz festival, φεστιβάλ κλασικής μουσικής για έγχορδα (ορχήστρα Στέλλας Γιαλόγλου). Η ισορροπία θα επέρχεται το καλοκαίρι, που το Ι.Μ.Ε. είναι καθημερινά ανοικτό και υπάρχει οικονομική ενίσχυση από τα εισιτήρια. Έχει δημιουργηθεί Μητρώο Φίλων του Ι.Μ.Ε. (ανήκει στην Α.Μ.Κ.Ε. του Ι.Μ.Ε.). Οι Φίλοι καταβάλλουν ετήσια

συνδρομή 20 ευρώ. Ήδη έχουν εγγραφεί 30 άτομα. Πριν ανοίξει τις πύλες του το Ι.Μ.Ε., είχε δημιουργηθεί εικονική ξενάγηση στους χώρους του, από φοιτητές του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Σχεδιάζουμε να δημιουργήσουμε εικονική ξενάγηση στο θέατρο «Απόλλων». Είμαστε σε επαφή με τον επίτιμο καθηγητή του Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Χρήστο Λούκο, για την ιστορική τεκμηρίωση. Θα υπάρχει ένα φιλμάκι εισαγωγικό της ANIMA SYROS. Το 2020 η Ερμούπολη κλείνει 200 χρόνια ιστορίας και θα ξετυλιχθούν διάφορες δράσεις. Θα πραγματοποιηθεί έκθεση αφιερωμένη στην Αρχιτεκτονική της Ερμούπολης».

Συγχαρητήρια στο Λύκειο των Ελληνίδων Σύρου, στον Δήμο Σύρου-Ερμούπολης, στην HERMeS και σε όλους όσους συμμετείχαν στη δημιουργία αυτού του μοναδικού μουσείου, καύχημα της Σύρας μας.

Ευχόμαστε ολόψυχα Καλή Επιτυχία και κάθε καλό!

Βιβλιογραφία

- *Συνεντεύξεις με την Πρόεδρο του Λυκείου Ελληνίδων Σύρου κ. Χριστίνα Λιγοψυχάκη και τον επιστημονικό συνεργάτη-οικονομικό διαχειριστή του Ιστορικού Μουσείου Ερμούπολης, κ. Παύλο Χατζηγηρηγορίου, Σεπτέμβριος 2024*
- <https://thinkhermes.com>
- <https://Hermoupolismuseum.gr>
- <https://100-100-i65.mystikingly.com/>
- <https://www.logotypos.gr>to-chroniko-ton-diergasion-gia-ti-dimiourgia-tou-istorikou-mouseiou-tou-lykeiou-ellinidon-syrou>, 8 Νοεμβρίου 2023, Γιώργος Αλβέρτης.
- <https://www.logotypos.gr>akomi-ena-diamanti-apektise-i-arhontissa-ton-kykladon>, 22 Οκτωβρίου 2023, Γιώργος Αλβέρτης
-

Κατασκευή Σελίδας από τον Κώστα. Ν. Παπαπολιζο

